

การจัดการเรียนรู้แบบไฮสโคป High Scope learning Management

สุเมธ นามนก

รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอหลักการทั่วไปของการจัดการเรียนรู้แบบ High Scope, การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning), ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก (Adult-Child interaction), กระบวนการเรียนรู้แบบไฮสโคปในการการวางแผน-ปฏิบัติ-ทบทวน. กระบวนการเรียนรู้แบบไฮสโคปเป็นกระบวนการวางแผนการปฏิบัติและทบทวน, เป็นการคิดและการทำงานของเด็กตามที่วางแผนเอาไว้, ครูจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยการกระตุ้นความคิดด้วยการตั้งคำถามให้เด็กคิดและตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง. มันจะส่งเสริมให้เด็กมีการคิดเพื่อวางแผนปฏิบัติและทบทวนด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก, ทำให้เด็กมั่นใจในตนเองจนสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เป็นผลงานที่ตั้งใจโดยใช้ขั้นตอนการวางแผน (Plan), การปฏิบัติตามแผน (Do), และการทบทวนงาน (Review) ผ่านการกระทำ. การจัดการศึกษาแบบไฮสโคปจะสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของเด็กให้ได้ประสบการณ์ที่ดี, การคิดเองและตัดสินใจลงมือทำอย่างเป็นอิสระ. วิธีนี้จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพ. การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคปเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพแนวทางหนึ่งและเป็นที่เผยแพร่ไปทั่วโลก. ในประเทศไทย, มีการนำนวัตกรรมการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยแนวคิดไฮสโคปมาใช้ในห้องเรียนของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด, โรงเรียนประจำอำเภอ 82 แห่ง เพื่อให้เป็นโรงเรียนต้นแบบก่อนจะขยายไปสู่โรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ต่อไป.

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; High Scope

ABSTRACT

This article presents general principles of High Scope Learning Management, Active Learning, Adult-Child interaction, High Scope Learning Process in Plan-Do-Check. The High Scope learning process is the process of planning, performing and reviewing, thinking and doing the work of children as planned, teachers interact with children by stimulating their thoughts by asking children to think and make decisions on activities manually. It encourages children to think to plan, practice and review together in large and small groups, to give children self-confidence so they can express their opinions constructively as an intended product through the use of the planning process according the Do, and Check plans through actions. The organization of high-altitude education encourages and develops children's potential for positive experiences, self-thinking and independent action decisions. This will allow the child to grow into a potential adult. High Scope teaching experience is widely regarded as one of the most effective and widely publicized educational arrangements available all over the world. In Thailand, High Scope early childhood education management was introduced in the classrooms of provincial kindergartens, 82 district boarding schools, as a model school before expanding to other kindergartens.

Keywords: High Scope; learning Management

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญลงมาถึงในระดับปฐมวัยหรือก่อนวัยเรียน โดยมีการนำเอาแนวคิดต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ดังที่ ดร.บุญรักษ์ ยอดเพชร เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) กล่าวว่า ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ประกาศใช้หลักสูตร

การศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ถือเป็นหลักสูตรแกนกลางที่สถานศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องนำไปใช้วางกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบท ตามความต้องการของสังคม ซึ่งจะพบในสถานศึกษาปฐมวัยมีการนำนวัตกรรมการสอนตามแนวคิดหรือทฤษฎีที่หลากหลายมาใช้จัดการศึกษาแตกต่างกันไป แต่ที่นิยมมาก คือ มอนเตสซอรี (Montessori) วอลดอร์ฟ (Waldorf) เรกจิโอเอมิเลีย (Reggio Emilia) ไฮสโคป (HighScope) และการสอนภาษาตามแนวคิดองค์รวม (Whole Language) ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าการพัฒนาครูปฐมวัยที่ผ่านมายังขาดความต่อเนื่อง ส่วนใหญ่โรงเรียนพัฒนาตนเองจึงมองว่าควรพัฒนาในภาพเดียวกันโดยเลือกจากหลายทฤษฎีที่ใช้กันอยู่ และมีข้อสรุปว่าในปีการศึกษา 2562 สพฐ. จะนำร่องนำนวัตกรรมจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยแนวคิดไฮสโคป มาใช้ในห้องเรียนของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โรงเรียนประจำอำเภอ จำนวน 82 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบก่อนจะขยายไปสู่โรงเรียนอนุบาลอื่นๆ ต่อไป (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

การจัดการเรียนการสอนแบบ High/Scope เป็นรูปแบบการเรียนรู้ของประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มจัดตั้งในปี 2506 มีการดำเนินงานโดยติดตามผลพฤติกรรมและพัฒนาการความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนในระยะยาวประกอบการทำวิจัยเปรียบเทียบการสอนระหว่างนักเรียนที่เข้าเรียนในการสอน 3 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มที่ได้รับการเรียนการสอนจากครูโดยตรง (Direct Instruction)
2. กลุ่มเนอร์สเซอรีแบบดั้งเดิม (Traditional Nursery)
3. กลุ่มที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคป (High/Scope)

หลังจากที่ได้ติดตามผลนักเรียนตั้งแต่ปฐมวัยจนอายุ 29 ปีได้พบว่านักเรียนกลุ่มที่ 3 หรือกลุ่มที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคปประสบความสำเร็จในด้านการเรียนชีวิตครอบครัวและการประพฤติตนเป็นพลเมืองดีมากกว่ากลุ่มอื่นในช่วงที่มีการทำวิจัยประกอบการสอนและร่วมในโครงการ Head Start นี้ก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อจาก The Perry Preschool Project มาเป็น High/Scope Educational Research ซึ่งมูลนิธิไฮสโคปเพื่อการศึกษาวิจัย (High/Scope Educational Research Foundation) เป็นมูลนิธิที่จัดการเรียนการสอนประกอบวิจัยสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เด็กประสบความสำเร็จสูงสุดตามศักยภาพของตนเองมูลนิธินี้มิได้มุ่งหวังผลกำไรในการจัดการสอนเพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดการสร้างองค์ความรู้จากการลงมือทำกิจกรรมผ่านวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเล่นเกมมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูสิ่งแวดล้อมที่เตรียมไว้อย่างหลากหลายเอื้อต่อการสร้างประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ความคิดแก้ปัญหาการเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ฯลฯ การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงวัยพัฒนาการความสนใจและความต้องการของผู้เรียน นักเรียนมีอิสระในการคิดและทำโดยการวางแผนลงมือกระทำ-ทบทวน (Plan-Do-Review) ครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งการจัดกิจกรรมวางแผน การจัดประสบการณ์จัดสิ่งแวดล้อมและห้องเรียนสนับสนุนในการคิดและการแสดงออกของนักเรียนรวมทั้งการประเมินผลการเรียนของนักเรียนจากการสังเกตพัฒนาการและพฤติกรรมของนักเรียนจากการศึกษาและติดตามผลผู้ที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคปพบว่าการจัดการประสบการณ์การเรียนการสอนไฮสโคปช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านโดยเฉพาะสติปัญญาสังคมอารมณ์และจริยธรรมจากการศึกษาเปรียบเทียบเด็กทั้ง 3 กลุ่มตลอด 29 ปีที่ผ่านมาพบว่าผู้ที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคปประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมสูงกว่าอีกทั้งสองกลุ่มการจัดการประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮสโคปเป็นที่แพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกาครุจำนวนกว่า 33,000 คนได้รับการฝึกอบรมเรื่องไฮสโคปและจากการสำรวจสมาชิกกว่า 200,000 คนของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NAEYC) พบว่าสมาชิกที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องไฮสโคปโดยมีจำนวนร้อยละ 28 และได้ใช้โปรแกรมไฮสโคปในบริบทบางเรื่องร้อยละ 44 (สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 6)

หลักการทั่วไปของการจัดการเรียนรู้แบบโฮสต์โคป

หลักการที่สำคัญของโฮสต์โคปในระดับปฐมวัยคือการเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็กการเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดในโปรแกรมที่พัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ (Hohmann and Weikart, 1995) ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายเพียงพอและเหมาะสมกับระดับอายุของเด็กเด็กมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระเมื่อเด็กใช้เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆเด็กจะมีโอกาสเชื่อมโยงการกระทำต่างๆการเรียนรู้ในเรื่องของความสัมพันธ์และมีโอกาสในการแก้ไขปัญหาที่มากขึ้นด้วยการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้งกายและใจการให้เด็กสำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กรู้จักวัตถุหลังจากที่เด็กคุ้นเคยกับวัตถุแล้วเด็กจะนำวัตถุต่างๆมาเกี่ยวข้องกันและเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ผู้ใหญ่มีหน้าที่จัดให้เด็กค้นพบความสัมพันธ์เหล่านี้ด้วยตนเองเด็กจะเป็นผู้เริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเองเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไรการที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากผู้ใหญ่นั้นผู้ใหญ่ที่ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องการเลือกและการตัดสินใจต้องจัดให้เด็กมีอิสระที่จะเลือกได้ตลอดทั้งวันหมายถึงการที่ผู้ใหญ่สนับสนุนการคิดและท้าทายกระตุ้นให้เด็กพยายามและช่วยเหลือหรือสร้างงานของตนโดยการพูดกับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กกำลังทำร่วมกันในการเล่นและช่วยให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะที่ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันไม่ใช่เฉพาะในช่วงเวลาเล่นเสรีเท่านั้นเด็กได้อธิบายว่าตนกำลังทำอะไรและเข้าใจอย่างไรมีโอกาสพูดสื่อสารด้วยภาษาท่าทางขณะคิดเกี่ยวกับการกระทำและขยายความคิดของตนเพื่อรับรู้สิ่งใหม่เด็กจะเผชิญกับประสบการณ์สำคัญซ้ำแล้วซ้ำอีกในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติซึ่งเป็นกุญแจที่จำเป็นในการสร้างองค์ความรู้ของเด็กเป็นเสมือนกรอบความคิดที่จะทำความเข้าใจการเรียบแบบลงมือกระทำประสบการณ์สำคัญเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่เด็กจะต้องหาให้ได้โดยการปฏิสัมพันธ์กับวัตถุคนแนวคิดและเหตุการณ์สำคัญต่างๆอย่างหลากหลายประสบการณ์สำคัญเป็นกรอบความคิดให้กับผู้ใหญ่ในการเข้าใจการเรียนรู้ของเด็กสามารถวางแผนการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมและประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างเหมาะสม(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 5-21)ซึ่งหลักในการจัดประสบการณ์ที่สำคัญมีดังนี้ (พัชร ผลิตโยธิน และคณะ, 2550 , หน้า 7)

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning)

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็กการเรียนรู้แบบลงมือกระทำได้จัดกระทำกับวัตถุได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลความคิดและเหตุการณ์จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและองค์ประกอบการเรียนรู้แบบลงมือกระทำได้แก่

1. สื่อ (Materials) ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายเพียงพอและเหมาะสมกับระดับอายุของเด็กเด็กต้องมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระเมื่อเด็กใช้เครื่องมือหรือวัสดุต่างๆเด็กจะมีโอกาสเชื่อมโยงการกระทำต่างๆการเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์และมีโอกาสในการแก้ไขปัญหาที่มากขึ้นด้วย

2. การสัมผัส (Manipulation) การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้งกายและใจการให้เด็กได้สำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กรู้จักวัตถุหลังจากที่เด็กได้สร้างความคุ้นเคยกับวัตถุแล้วเด็กก็จะนำวัตถุต่างๆมาเกี่ยวข้องและเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ส่วนผู้ใหญ่มีหน้าที่จัดให้เด็กค้นพบความสัมพันธ์เหล่านี้ด้วยตนเอง

3. การเลือก (Choice) เด็กจะเป็นผู้เริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเองเด็กเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไรการที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจทำให้เด็กเกิด

การเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้ใหญ่นั้นผู้ใหญ่ที่ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องการเลือกและการตัดสินใจต้องจัดให้เด็กมีอิสระที่จะเลือกได้ตลอดทั้งวันขณะที่ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันไม่ใช่เฉพาะในช่วงเวลาเล่นเสรีเท่านั้น

4. ภาษาและการคิด (Child language & thought) เด็กได้อธิบายว่าตนกำลังทำอะไรและเข้าใจอย่างไรเมื่อโอกาสพูดสื่อสารและด้วยภาษาท่าทางขณะคิดเกี่ยวกับการกระทำและขยายความคิดของตนเพื่อรับรู้สิ่งใหม่

5. การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ (Adult scaffolding) หมายถึงการที่ผู้ใหญ่ได้ให้การสนับสนุนให้คิดและการท้าทายกระตุ้นให้เด็กพยายามและช่วยเด็กขยายหรือสร้างงานของตนโดยพูดกับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กกำลังทำร่วมกันในการเล่นและช่วยให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก (Adult-Child interaction)

พัชรี ผลโยธิน และคณะ (2550, หน้า 11- 13) การเรียนรู้แบบลงมือกระทำนั้นจะประสบความสำเร็จได้เมื่อเด็กและผู้ใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไฮสโคปจึงได้เน้นให้ผู้ใหญ่พยายามสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัยให้แก่เด็กการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้นเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับเด็กเด็กจะกล้าพูดกล้าแสดงออกและกล้าปรึกษาผู้ใหญ่ผู้ใหญ่จะต้องใส่ใจแม้เรื่องเล็กๆน้อยๆและไม่เบื่อหน่ายที่จะตอบคำถามเด็กๆหรือป้อนคำถามให้กับเด็กๆให้เกิดความคิดเกิดจินตนาการการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้นนับได้ว่ามีคุณค่ามากกว่าการยกย่องชมเชยและการให้รางวัลปัจจัยสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์มีดังนี้

1. ความไว้วางใจ (Trust) ความไว้วางใจต่อตนเองและผู้อื่นประสบการณ์ในช่วงนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา “ความไว้วางใจ” ในวัยต่อมาโดยเริ่มจากบุคคลในครอบครัวและขยายต่อไปยังโรงเรียนและวงสังคมที่กว้างขึ้นสิ่งนี้จะเป็นการสร้างสัมพันธภาพบนพื้นฐานแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกันต่อไป

2. การเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) การที่เด็กเป็นตัวของตัวเองนั้นเป็นความสามารถในการพึ่งพาตนเองการทดลองทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจเมื่อทำสำเร็จดังนั้นถ้าผู้ใหญ่ให้กำลังใจในสิ่งที่เด็กทำเด็กจะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองรู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถพึ่งตนเองและนาตนเองได้

3. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆซึ่งจะไปสนับสนุนขั้นความเป็นตัวของตัวเองถ้าเด็กได้รับอิสระในการคิดวางแผนและริเริ่มทำกิจกรรมต่างๆผู้ใหญ่มีเวลาให้กับเด็กในการตอบคำถามก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีแนวโน้มที่จะค้นคว้าศึกษาและสำรวจเด็กจะรู้สึกมั่นใจว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเลือกที่จะตัดสินใจและกระทำการสิ่งต่างๆได้

4 การร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) การร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นเป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักสร้างมิตรภาพและความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในช่วงปฐมวัยเด็กมีความสามารถในการใช้ภาษาดีขึ้นเด็กจะแสดงความรู้สึกของตนเองที่สามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้มากขึ้น

5. เชื้อมั่นในตนเอง (Self-confidence) ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่แสดงว่าตนเองสามารถประสบความสำเร็จและสามารถช่วยเหลือสังคมได้ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาต่างๆผู้ใหญ่สามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กได้โดยการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสประสบความสำเร็จจากการใช้ความสามารถของตนเองอย่างเหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

กลยุทธ์ในการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ (พัชรี ผลโยธิน และคณะ, 2550, หน้า 13)

1. ผู้ใหญ่ให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติมีส่วนร่วมร่วมกับเด็กเปิดใจรับฟังความคิดเห็นรับรู้ความรู้สึกและความต้องการของเด็กและเรียนรู้จากเด็ก

2.สนใจในความสามารถของเด็กค้นหาความสนใจของเด็กมองสถานการณ์ในมุมมองของเด็กให้พ่อแม่และผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในสิ่งที่เด็กสนใจวางแผนการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความสามารถและความสนใจของเด็ก

3.สร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างแท้จริงแบ่งปันสิ่งที่ตนเองมีกับเด็กเช่นตอบสนองความสนใจของเด็กด้วยความเอาใจใส่ให้ข้อมูลสะท้อนกลับแก่เด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสมถามและตอบอย่างตรงไปตรงมา

4.ส่งเสริมการเล่นของเด็กสังเกตและสนใจกับกิจกรรมการเล่นของเด็กมีส่วนร่วมในการเล่นกับเด็กด้วยบรรยากาศที่สนับสนุน

5.ใช้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งขณะอยู่ร่วมกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งของเด็กๆโดยคำนึงถึงความจริง ความมั่นคง และความอดทนจะช่วยให้เด็กรู้จักความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ตามมาปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็กเพื่อช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้เป็นารประนีประนอมข้อขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น

1) ให้เด็กสงบอารมณ์ก่อน

2) ยอมรับความรู้สึกของเด็ก

3) รวบรวมข้อมูลจากเด็กเช่นเกิดอะไรขึ้นอะไรคือสาเหตุให้เด็กอารมณ์เสีย

4) ย้อนกลับมาถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

5) ให้เด็กช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหา

6) คอยและสนับสนุนการตัดสินใจของเด็ก

การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (พัชร ผลิตโยธิน และคณะ, 2550, หน้า 15)

การจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กตามหลักการของไฮสโคปถือว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนครูคนที่ 3 และเป็นส่วนหนึ่งของวงล้อการเรียนรู้ซึ่งมีสาระครอบคลุม 3 เรื่องได้แก่พื้นที่สื่อและการจัดเก็บโดยแต่ละเรื่องมีรายละเอียดดังนี้

พื้นที่ (Space)

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเด็กจึงต้องการพื้นที่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้พื้นที่ในการใช้สื่อต่างๆ สำนว่งเล่นก่อสร้างและแก้ปัญหาพื้นที่ในการเคลื่อนไหวพื้นที่ส่วนตัวพื้นที่สำหรับเล่นคนเดียวและเล่นกับผู้อื่น พื้นที่เก็บของใช้ส่วนตัวและจัดแสดงผลงานพื้นที่สำหรับผู้ใหญ่จะร่วมเล่นและสนับสนุนความสนใจของเด็กการจัดแบ่งพื้นที่ภายในห้องเรียนจะประกอบด้วย 5 ส่วนดังนี้

1. พื้นที่เก็บของใช้ส่วนตัวของเด็กเช่นผ้ากันเปื้อนแปรงสีฟันแก้วน้ำ

2. พื้นที่กิจกรรมกลุ่มใหญ่เช่นกิจกรรมฟังนิทานร้องเพลงเคลื่อนไหว

3. พื้นที่กิจกรรมกลุ่มย่อยเช่นกิจกรรมศิลปะร่วมมือกิจกรรมทำหนังสือนิทานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

4. พื้นที่สำหรับมุมเล่นไฮสโคปได้กำหนดให้มีมุมพื้นฐาน 5 มุมประกอบด้วยมุมหนังสือมุมบล็อกมุมบ้านมุมศิลปะและมุมของเล่นซึ่งหมายถึงเครื่องเล่นสัมผัสเกมและของเล่นบนโต๊ะมุมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของเด็ก

5. พื้นที่เก็บของใช้ครูเช่นหนังสือคู่มือครูเอกสารสื่อการสอนธุรการชั้นเรียน เช่น วัสดุศิลปะต่างๆ เป็นต้น

สื่อ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายทั้ง 2 มิติ 3 มิติสื่อจะต้องมีทั้งสื่อจริงสื่อจำลองภาพถ่าย ภาพวาดจนกระทั่งถึงบัตรคำ

การจัดเก็บ (Storage) ไฮสโคปให้ความสำคัญกับระบบจัดเก็บสื่อด้วยวงจร “ค้นหา – ใช้ – เก็บคืน” ตามกรอบแนวคิดดังนี้

1. สื่อที่เหมือนกันจัดเก็บหรือจัดวางไว้ด้วยกัน
2. ภาชนะที่ใส่ควรโปร่งใสให้เด็กมองเห็นภายใน
3. การใช้สัญลักษณ์ควรมีความหมายต่อการเรียนรู้ของเด็กทำมาจากสื่ออุปกรณ์จริงภาพถ่ายหรือภาพสำเนาภาพถ่ายภาพโครงร่างหรือภาพประจุดหรือบัตรคำติดคู่กับสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไฮสโคปเชื่อว่าวงจร “ค้นหา – ใช้ – เก็บคืน” ส่งเสริมการเรียนรู้เพราะเด็กๆ ได้ฝึกการสังเกตเปรียบเทียบจัดกลุ่มเด็กได้สัมผัสประสบการณ์ ส่งเสริมความรับผิดชอบรู้จักมีน้ำใจช่วยเหลือเป็นการเรียนรู้ทางสังคมดังนั้นครูจึงควรจัดเวลา “เก็บของเล่น” ทุกวันอย่างเพียงพอมีสัญญาณเตือนก่อนเวลาจะสิ้นสุดครูควรช่วยเด็กเก็บของเล่นเพื่อเป็นแบบอย่างและทำให้เด็กสนุกสนานครูต้องไม่ใช้การเก็บของเล่นเข้าที่เป็นการลงโทษเด็กนอกจากนี้สื่อจะต้องจัดวางไว้ในระดับสายตาเด็ก เพื่อให้เด็กมองเห็นได้ชัดเจนสามารถหยิบใช้และจัดเก็บได้ด้วยตนเองไม่ใช้อยู่สูงจนเป็นอันตรายเวลาเอื้อมหยิบหรือต้องพึ่งผู้ใหญ่ให้หยิบให้ตลอดเวลาการวางแผนกิจวัตรประจำวันของไฮสโคปมีความสม่ำเสมอเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้แบบลงมือกระทำให้มากที่สุดซึ่งการทำให้เป็นกิจวัตรจะทำให้เด็กสามารถคาดเดากิจกรรมว่าต่อไปต้องทำอะไรด้วยตนเองกิจวัตรประจำวันสำหรับเด็กของไฮสโคปรวมถึงกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน (Plan – Do – Review)

กระบวนการเรียนรู้แบบไฮสโคปการวางแผน – ปฏิบัติ – ทบทวน

กระบวนการเรียนรู้แบบไฮสโคปที่สำคัญคือขั้นตอนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กโดยใช้ขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) และการทบทวนงาน (Review) โดยผ่านการกระทำ ชวโนฮาร์ทได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ (Schweinhart, L. J., 2002, p.13-16)

1. การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติหรือการดำเนินงานตามงานที่ได้รับมอบหมายหรือสิ่งที่กำลังสนใจด้วยการสนทนาร่วมกันระหว่างครูกับเด็กและเด็กกับเด็กว่าจะทำอะไรอย่างไรการวางแผนกิจกรรมนี้เด็กอาจแสดงด้วยภาพหรือสัญลักษณ์ประจำตัวเด็กหรือบอกให้ครูบันทึกเป็นกระบวนการที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจ
2. การปฏิบัติ (Do) คือการทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้เป็นส่วนที่เด็กได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหาตัดสินใจและทำงานด้วยตนเองหรือร่วมกับเพื่อนอย่างเป็นอิสระตามเวลาที่กำหนดโดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในจังหวะที่เหมาะสมเป็นส่วนที่เด็กได้มีการพัฒนาการพูดและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสูง
3. การทบทวน (Review) เป็นช่วงที่ได้งานตามจุดประสงค์ช่วงนี้จะมีการอภิปรายและเล่าถึงผลงานที่เด็กทำเพื่อทบทวนว่าตนเอง (เด็ก) สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงแผนอย่างไรจุดประสงค์ของการทบทวนเพื่อสะท้อนสิ่งที่เด็กได้กระทำชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างแผนกับการปฏิบัติและผลงานรวมการเล่าถึงประสบการณ์ต่างๆที่ได้ทำ

การประเมินผลโปรแกรมไฮสโคป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 34) ได้กล่าวถึงการประเมินว่าโปรแกรมไฮสโคปการประเมินถือเป็นงานโดยตรงของครูที่จะต้องตั้งใจปฏิบัติและเอาใจใส่อย่างเต็มที่จุดมุ่งหมายหลักของการประเมินคือการประเมินคุณภาพของโปรแกรมและพัฒนาการเด็กครูไฮสโคปจะทำงานร่วมกันเป็นคณะในแต่ละวันครูทุกคนจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กข้อมูลนี้ได้จากการสังเกตและการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กในกิจวัตรประจำวันโดยครูจะจดบันทึกสิ่งที่เห็นและได้ยินอย่างเที่ยงตรงสมาชิกครูที่ร่วมกันสอนจะมีการวางแผนประจำวันร่วมกันก่อนที่เด็กจะมาถึงโรงเรียนหรือหลังจากที่เด็กกลับบ้านหรือในขณะที่เด็กนอน

พักผ่อนตอนกลางวันครูจะแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเด็กทำการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านประสบการณ์สำคัญและวางแผนสำหรับวันต่อไป

บทสรุป

กระบวนการเรียนรู้แบบไฮสโคปเป็นกระบวนการลักษณะการวางแผนการปฏิบัติและทบทวนเป็นการคิดและการทำงานของครูที่วางแผนเอาไว้โดยครูจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยการเข้าไปมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมกระตุ้นความคิดด้วยการตั้งคำถามให้เด็กคิดตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีการคิดวางแผนร่วมกันปฏิบัติและทบทวนด้วยกันในกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานที่ตั้งใจไว้โดยใช้ขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) และการทบทวนงาน (Review) โดยผ่านการกระทำ

การจัดการศึกษาแบบไฮสโคปช่วยในการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของเด็กทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีมีอิสระในการคิดลงมือและตัดสินใจทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ศักยภาพในปัจจุบันการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้แบบไฮสโคปเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพแนวทางหนึ่งและเป็นที่เผยแพร่ไปทั่วโลก ซึ่งในปีประเทศไทยมีการนำร่องนำนวัตกรรมการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยแนวคิดไฮสโคป มาใช้ในห้องเรียนของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โรงเรียนประจำอำเภอ จำนวน 82 แห่งทั่วประเทศเพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบก่อนจะขยายไปสู่โรงเรียนอนุบาลอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดไฮสโคป*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วีทีซีคอมมิวนิเคชั่น.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). *สพฐ.นำทฤษฎีไฮสโคปนำร่องพัฒนาห้องเรียนอนุบาล 82 โรงเรียน*. วันที่ค้นข้อมูล 2 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9620000001088>
- พัชรี ผลโยธิน และคณะ. (2550). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดไฮสโคป*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *คู่มือการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย(0-5ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- Hohmann, M. and D.P.Weikart. (1995). *Educating Young Children*. United States of America : High/Scope Press.
- Schweinhart, Lawrence J. and others. (2002). The High/Scope Preschool Curriculum: What is it? Why Use It? *Journal of At-Risk Issues*. 8(1),13-16.